

szá, a számítógép itt is, ott is csupán segédeszköz. A számítógép részvétele a DSIS-ben lehet, hogy nagyobb mérvű, viszont nyilvánvaló, hogy egy "alfabetikus classaurus" minősége a fogalomrelációk tekintetében rosszabb.

Az információkeresésben a PRECIS-nek jobbak a kutatótulajdonságai, mint a DSIS-nek. Az indexelés tekintetében pedig a kérdést nem lehet egyedül az elmélet alapján eldönteni. Az indexelés intellektuális része mind a két rendszer esetében kb. egyforma nehézségi fokon áll. A PRECIS nyelvlogikai eljárása sem egyszerűbb, mind a DSIS kategóriabeosztása. A használandó operátorok, illetve indikátorok száma kb. ugyanaz. A szótár kidolgozásához szükséges szellemi munka között sincs különbség.

Biswas és Smith 1986-ban a Loughborough-i Műszaki Egyetemen a könyvtári és informatika tanszéken (egy Comart mikorszámítógépen CBASIC programnyelven) tesztet készítettek a DSIS és a PRECIS összehasonlítására. Másodlagos forrásokból 600 dokumentumot választottak ki (mikro- és makrodokumentumokat fele-fele arányban) a felnőttképzés, információkeresés és munkaökonomia területéről. Tesztjük alapján úgy ítélték meg, hogy a DSIS egyszerűnek tűnhet az avatatlanok számára.

A gyakorlat azonban egész sor problémát vet fel, amely az indexelést számos kiegészítő döntéssel terheli meg. Ha pedig az indexelőnek kell sokszor döntenie, akkor a szubjektivitás, néha az önkény elemét lopják az eljárásba. Még kritikusabban hangzik Biswas és Smith kijelentése, miszerint aligha hihető, hogy Ranganathan (ha még élne) a Term Structure ilyen téves kidolgozását helyben hagyta volna. A megjelenési formát illetően elgondolkodtató, hogy milyen keveset gondol a rendszer megalkotója a felhasználóra. Az ő reakciókat is kellene tanulmányozni.

Biswaszal, Smithtel egybehangzóan állítható, hogy a DSIS nem kezelhető könnyebben, mint a PRECIS, de annak a kvalitásait – ami a tételek megjelenési formáját illeti – nem éri el.

Jegyzetek, irodalom

- [1] *Ingetraut Dahlberg* foglalta össze annak a disszertációnak a legfőbb eredményeit, legfontosabb mondánivalóját, amelyet *Francis J. Devadason*: Computer based systems for generating different types of subject indexes and alphabetical classaurus based on the "Deep Structure" of Indexing Languages. – Karnatak University, 1984. című művében írt. Devadason disszertációja *G. Bhattacharyya* elméletén alapszik. Devadason a témával később is foglalkozott, és több ízben jelentek meg írásai a tárgyra vonatkozóan:
    - ▶ DEVADASON, F. J.: Computerization of Deep Structure Based Indexes. = International Classification, 12. köt. 2. sz. 1985. p. 87–94.
    - ▶ DEVADASON, F. J.: Computerized Deep Structure Indexing System. Frankfurt/Main: Index Verl. 1986. 42. p. (FID/CR Report No. 21)
 Ez utóbbi írás Von Helmut Beck cikkének közvetlen előzménye.
  - [2] BHATTACHARYYA, G.: A general theory of subject indexing languages. = Ph. D. Thesis. Karnatak University. Dharwad, India, 1980.
  - [3] CRAVEN, T. C.: String Indexing. Orlando, Fla.: Academic Press, 1986. XI. 246 p.
  - [4] BISWAS–SMITH: Term and cross reference structure in computerized Deep Structure Indexing System. = International Classification, 15. köt. 3. sz. 1988. p. 139–144.
  - [5] BHATTACHARYYA, G.: Classaurus: its fundamentals, design and use. = Universal Classification I.: Subject analysis and ordering systems. Proceedings 4th International Study Conference on Classification Research... Augsburg 1982. Ed. Ingetraut Dahlberg. – Frankfurt/Main, 1982. p. 140, 143–146.
  - [6] DEVADASON, F. J.–RAMANUJAM, M. K.: Computer aided construction of "alphabetic" classaurus. p. 173–182.
- /BECK, H.: Deep Structure Indexing System (DSIS) – eine Alternative zu PRECIS? = Zentralblatt für Bibliothekswesen, 103. köt. 7. sz. 1989. p. 289–296./

(Esztó Péterné)

Könyvtárak a mexikóvárosi földrengésben

A mexikóvárosi földrengés 1985 szeptemberében a Richter-skála szerint 7-es erősségű volt, Mexikó addigi történelmében a legtöbb kárt okozta. A köztársasági elnök háromnapos gyászt rendelt el, és a nemzetközi szolidaritás jeleként a külföldi segélyszállítmányok is azonnal elindultak.

Szerencsére nem túl sok könyvtár pusztult el, ennek ellenére időlegesen többet be kellett zárni, közöttük a három legfontosabb közművelődési könyv-

tárat. A szakkönyvtárak közül a legnagyobb kár az orvosi könyvtárakat érte, mivel ezek a megsérült kórházak részei voltak.

A könyvtárhasználók milliói maradtak olvasóhely és szolgáltatás nélkül. A kormánzatnak mégis először az iskolákat és lakóházakat kellett rendbehozatnia. A könyvtárakra csak a második lépcsőben kerülhetett sor.

Három nappal a földrengés után *Margreet Wijnstroom*, az IFLA akkori főtitkára körözüvénnyel küldött minden tagszervezetnek és intézménynek, s benne segítséget kért a mexikói könyvtáraknak. Az újjáépítési program egységesítése érdekében a *Mexican Library Association* (Mexikói Könyvtári Egyesület) egy Nemzeti Bizottságot hozott létre másik öt mexikói könyvtári egyesülettel karöltve. A bizottság felmérést készített a megrongálódott könyvtárakról, mely szerint ötvennégy könyvtárat kellett bezárni szeptember 20-a után, és csak a közművelődési könyvtárak használói közül havonta százezren maradtak szolgáltatás nélkül.

A bizottság az adományokat elsősorban a város legsűrűbben lakott területén lévő közművelődési könyvtár helyreállítására, egyúttal megnagyobbítására fordította, amely 1987. augusztus 27-én meg is nyílt.

A külföldi adományok az IFLA-n keresztül érkeztek 13 750 USD összegben, az Amerikai Könyvtári Egyesület (ALA) útján további 6050 USD jutott a rekonstrukcióra. A hiányzó összeget a Közoktatási Minisztérium pótolta.

A Mexikói Könyvtári Egyesület büszke a világ könyvtárosainak szolidaritására, és köszönetét fejezi ki a külföldi kollégák erkölcsi és anyagi támogatásáért.

/FERNÁNDEZ de ZAMORA, R. M.: Libraries in the Mexico City earthquake. – Information Development, 6. köt. 3. sz. 1990. p. 140–143./

(Ipper Pálné)

A brit nemzeti bibliográfia technológiai kérdései

A *British National Bibliography (BNB)* első száma 1950. január 4-én jelent meg, s mindössze 25 tételt tartalmazott. A *BNB Weekly List* hetenként jelent meg, linószedéssel készült. Anyagát Dewey tizedes osztályozási rendszere szerint csoportosította; címeleírásai az angol–amerikai katalogizálási szabályzat szerint készültek. A hónap utolsó száma szerzői indexet közölt. Az éves kötetek tárgyszavas indexet is tartalmaztak; ötvenként kumulált kötetek jelentek meg. Az alkalmazott technika (minden kumuláció manuálisan történt) csak korlátozott lehetőségeket nyújtott. A nyomtatott katalóguscédula-szolgáltatást 1956-ban vezették be; fényképeseti úton állították elő a stencil nyomóformát, és címzőgéppel sokszorosították. A heti szolgáltatás hátránya volt, hogy a *BNB Weekly List* leírásait változatlan formában kellett használnia. Ezek nem tartalmaztak utalásokat, mellékteleket, tárgyszavakat stb., amelyeket a feldolgozóknak fáradságos munkával kellett kiegészítőleg a cédulákra rávezetniük.

Vizválasztót jelentett a BNB történetében a MARC kifejlesztése az 1960-as évek végén. (MARC = Machine Readable Cataloguing – géppel olvasható katalogizálás.) A MARC-nak három fontos előnye volt a korábbi technikával szemben:

- ▶ gyors és hatékony eszközt nyújtott a bibliográfiai adatok megnövekedett tömegének kezeléséhez;
- ▶ sokkal jobb lehetőségeket teremtett a kommunikációra és az adatcserére (a BNB és a Library of Congress – LC – szoros együttműködésének eredménye a MARC II. formátum, amelyen a bibliográfiai rekordok cseréje alapszik);
- ▶ lehetővé tette (a szedéssel szemben) a tételek manipulálását és újraformálását a felhasználás különböző céljai és a különféle használói csoportok igényei szerint.

A BNB 1971-ben állt át a MARC-ra alapozott előállításra. A MARC-rekordokból automatikusan emelték ki a listázáshoz és indexekhez szükséges adatokat. A nyomtatott katalóguscédula-szolgáltatást ugyancsak automatizálták 1971-ben.

Az új technika lehetővé tette új adathordozók alkalmazását is. A *Books in English* COM-eljárással jelenhetett meg, s a jókora kicsinyítési arány (1:150) nagyon tömör és a papírhoz képest olcsó közzétételi formát eredményezett mikrofilmlapon. A BNB és az LC együttműködésének eredményeképpen a világ angol nyelvű könyvtérését (évi több mint 100 000 tétel) sikerült így regisztrálni.

Még jelentősebb fejlemény volt, hogy 1974-től a BNB/MARC és az LCMARC rekordokat mágnesszalagon is meg lehetett rendelni, s vagy teljes egészükben, vagy válogatva belőlük betölthetők lettek a könyvtárak helyi számítógépeibe. Azoknak a könyvtáraknak, amelyek szintén automatizálni kívánták katalógusrendszerüket, de nem volt számítógépük, a BL beindította a BLAISE–LOCAS nevű, teljes katalóguskészítő szolgáltatást. A könyvtárak kiválogathatták a nekik szükséges rekordokat a központi adatbázisból, beilleszthették azokat a rekordokat, amelyek ebből hiányoztak, és meghatározhatták a kimeneti adatok formáját és tartalmát.

A BL 1977-ben vezette be a BLAISE-t, az Egyesült Királyság első *online bibliográfiai információs szolgáltatását*, amely mind a BNB/MARC-ot, mind az LCMARC-ot tartalmazta. Ez az új technológia lehetővé tette a nyomtatott forma hátrányainak (a retrospektív kumuláció költséges volta, a hozzáférési pontok limitáltsága, a visszamenőleges keresés nehézsége) kiküszöbölését.

Az utolsó évtized a szolgáltatások konszolidálódását hozta. A BNB funkcionális szolgáltatásai jelenleg a következők.